

УНИВЕРЗИТЕТ „УНИОН-НИКОЛА ТЕСЛА“ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ ЗА ПОСЛОВНЕ СТУДИЈЕ И ПРАВО У БЕОГРАДУ

БРОЈ 576/19

ДАТУМ 04.12.2019.

Наставно-научном већу Факултета
Сенату Универзитета

На основу одлуке Наставно-научног већа број 490/19 од 16.10.2019. године именовани смо у Комисију за оцену докторске дисертације докторанда Марјана Марјановића под називом: „Теоријски и нормативни оквир заштите критичне инфраструктуре у Црној Гори“,

Комисија у саставу:

1. проф. емеритус др Живота Радосављевић, Факултет за пословне студије и право Универзитета „Унион-Никола Тесла“ у Београду – председник,
2. проф. др Милан Милошевић, Факултет за пословне студије и право Универзитета „Унион-Никола Тесла“ у Београду – ментор,
3. проф. др Драган Триван, Факултет за пословне студије и право Универзитета „Унион-Никола Тесла“ у Београду – члан,
4. проф. др Нецад Корајлић, Факултет за криминалистику, криминологију и сигурносне студије Универзитета у Сарајеву, Босна и Херцеговина – члан.

подноси следећи:

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. Основни подаци о кандидату

1.1. Општи подаци о кандидату

Докторанд Марјан Марјановић је рођен 12.04.1958. године у Подгорици, Црна Гора. Завршио је основну школу, а потом и гимназију „Слободан Шекеровић“ у Подгорици, док је основне, мастер и специјалистичке студије завршио у Београду. Говори енглески, норвешки и шведски језик.

Кандидат је основне академске студије уписао током 2007. године на Факултету за индустријски менаџмент Универзитета „Унион“ у Београду. Дипломирао је 2011. године са просечном оценом 8,63 и тако стекао звање дипломираног менаџера. Током 2015. године на истом Факултету је уписао и мастер студије тако да је, након положених испита и успешне одбране мастер рада (просечна оцена 9,28), стекао звање мастер менаџера. У међувремену је са великим успехом завршио и струковне специјалистичке студије на

Факултету безбедности Универзитета у Београду (просечна оцена 8,71), чиме је стекао звање струковног специјалисте безбедности, као и академске специјалистичке студије на Криминалистичко-полицијској академији у Београду (просечна оцена 9,88), чиме је стекао звање академског специјалисте криминалисте.

Поред академских титула у области менаџмента, криминалистике и безбедности, кандидат има и значајно професионално исуство на пословима безбедности и заштите лица и инфраструктуре у Западној Европи и Африци. Након повратка из иностранства 1995. године, био је оснивач и директор предузећа „Марјан и синови ДОО“, а потом и фирме „Security guard Montenegro“ која почев од 1999. године послује као један од најзначајнијих субјеката приватне безбедности у Црној Гори и региону. Осим тога, кандидат је оснивач и извршни директор еминентног Института за процјену ризика и критичну инфраструктуру из Подгорице, који се бави безбедносним проценама и организовањем семинара, панел дискусија и пројеката у сарадњи са владиним и невладиним сектором у Црној Гори, Србији и другим земљама.

Докторанд Марјан Марјановић је учествовао у научним пројектима и објавио више радова на међународним и домаћим научним и стручним часописима и конференцијама, од којих су неки побројани у даљем тексту. Између осталог, учесник је и научних пројеката који су већ реализовани на Факултету за пословне студије и право у Београду, односно пројеката за које овај Факултет аплицирао као део међународног конзорцијума (HORIZON 2020). Објавио је више радова у домаћим и међународним часописима на српском и енглеском језику, међу којима су и часописи „International Journal of Economics and Law“ и „Ecologica“.

1.2. Објављени радови и истраживачка делатност

Докторанд Марјан Марјановић је, поред стеченог искуства у раду Института за процјену ризика и критичну инфраструктуру и учешћа у научно-истраживачком раду на Факултету за пословне студије и право, објавио више радова у домаћим и међународним часописима и активно учествовао на бројним међународним научним и стручним конференцијама у Црној Гори, Србији, Хрватској, Босни и Херцеговини, Македонији и другим земљама.

Поред наведеног, кандидат је био учесник и у научно-истраживачким пројектима Факултета за пословне студије и право под називом: „New tendencies in legislation and practice of european countries“ (2016), и „Comparative analysis of social entrepreneurship in Serbia, Russia, Europa and in the World“ (2018), као и на научним конференцијама овог Факултета под називом: „Перспективе очувања и заштите вода“ (2017), „Инжињеријски менаџмент у заштити водних ресурса“ (2018), „Савремени проблеми и могућа решења стратегије и стратегијског менаџмента“ (2018), и „6th International Conference-Application of New Technologies in Management - ANTiM“ (2018).

1.2.1. Објављени радови до пријаве докторске дисертације

1. **Bezbjednosna kultura i privatna bezbjednost**, 6. Међународна зnanstveno-stručna конференција „Dani kriznog upravljanja”, Velika Gorica, Hrvatska, 2013

2. **Vulnerability Assessment of Critical Infrastructure Facilities Serious and Organized Crime**, International Conference „National Critical Infrastructure Protection - Regional Perspective” Faculty of Security Studies, Belgrade, Serbia, 2013
3. **Strategija odgovora na razbojništva u bankama**, Konferencija „Mjesto i perspektive kriminalistike, kriminologije i sigurnosnih studija u savremenim uslovima“, Sarajevo, Bosna i Hercegovina, 2013
4. **Zaštita kritične infrastrukture – uloga i odgovornost**, 8. Međunarodna znanstveno-stručna konferencija „Dani kriznog upravljanja“, Velika Gorica, Hrvatska, 2015
5. **Партнерство између приватног и јавног сектора безбједности**, Научно-стручни скуп са међународним учешћем „Супротстављање савременим облицима криминалитета – анализа стања, европск стандарди и мере за унапређење”, Тара, Србија, 2015
6. **Terrorist threats perceptions on vulnerability and expansion of legislative system of protection**, New Tendencies in Legislation and Practice of European Countries (međunarodna monografija), Faculty of Business Studies and Law; Faculty of Strategic and Operacional Management, Belgrade, Serbia, 2017
7. **Contribution of the private security sector in Montenegro when confronting a new generation of security risks and threats**, International scientific conference “Security concepts and policies – new generation of risks and threats”, Ohrid, Macedonia, 2017
8. **Korelacija korporativne i nacionalne bezbjednosti**, Kriminalističke teme, br 5, Sarajevo, BiH, 2017
9. **Leaking of confidential personal information**, International Journal of Economics and Law, no. 21, Faculty of Business Studies and Law; Faculty of Strategic and Operacional Management, Belgrade, 2017
10. **Економска и еколошка безбедност као кључни елементи одрживог развоја организације**, Ekologica, бр. 89, Научно-стручно друштво за заштиту животне средине Србије, Београд, Србија, 2018
11. **Организовани криминал као фактор угрожавања безбедности Југоисточне Европе**, Конференција са међународним учешћем „Југоисточна Европа и постмодерни изазови”, Факултет за право, безбедност и менаџмент „Константин Велики“, Институт ИМС, ЦЕСНА-Б, Београд, Србија, 2018
12. **Solarna energija kao resurs na energetskom tržištu i zaštita životn esredine**, XVII Međunarodno savjetovanje Trendovi, tehnološke inovacije i digitalizacija u saobraćaju, ekologiji i logistici u funkciji održivog razvoja, Internacionalni Univerzitet Travnik – Saobraćajni i Ekološki fakultet, Vlašić, Bosna i Hercegovina, 2018
13. **Холокауст Јевреја у Европи – мит или реалност**, Страдање Срба, Јевреја, Рома и осталих на територији бивше Југославије (монографија), Факултет за пословне студије и право; Факултет за стратешки и оперативни менаџмент; Музеј жртава геноцида, Београд, Србија, 2018
14. **Construction of eco-system for social enterprises in Bosnia and Herzegovina and Montenegro**, Comparative analysis of social entrepreneurship in Serbia, Russia, Europa and in the World (međunarodna monografija), Faculty of Business Studies and Law, Belgrade, Serbia, 2018
15. **Стратегија образовања и усавршавања запослених у савременим условима привредног развоја**, Савремени проблеми и могућа решења стратегије и

- стратегијског менаџмента (монографија), Факултет за пословне студије и право; Факултет за стратешки и оперативни менаџмент, Београд, Србија, 2018
16. **Comparative practice and legal framework of social entrepreneurship in Serbia**, Comparative analysis of social entrepreneurship in Serbia, Russia, Europa and in the World (међународна монографија), Faculty of Business Studies and Law, Belgrade, Serbia, 2018
 17. **Požar kao bezbednosni problem u Republici Srbiji i mehanizmi prevencije**, 6th International Conference "Application of New Technologies in Management" - ANTiM 2018, Vol. II, Faculty of Information Technology and Engineering; Faculty of Business Studies and Law, Belgrade, Serbia, 2018
 18. **Kriminalističke determinante fenomena krijumčarenja ljudi**, XVIII Међународна конференција Trendovi razvoja zemalja Zapadnog Balkana zasnovani na znanju sa posebnim osvrtom na BiH u procesu pristupanja EU, Internacionalni Univerzitet Travnik – Pravni fakultet i Fakultet za medije i komunikacije, Vlašić, Bosna i Hercegovina, 2018
 19. **Water as a security risk in the region**, Други научно-стручни скуп са међународним учешћем, Инжињеријски менаџмент у заштити водних ресурса, Факултет за пословне студије и право, Београд, 2018

1.2.2. Објављени радови након пријаве докторске дисертације

Најзад, кандидату је већ прихваћено или је у завршној фази прихватања за објављивање још неколико радова (поглавља у научним монографијама и чланака на међународним конференцијама у иностранству), међу којима су и два рада на SSCI листи. Такође треба апострофирати чињеницу да је кандидат члан конзорцијума који испред Института за процјену ризика и критичну инфраструктуру ради на апликацији за пројекат у оквиру HORIZON 2020 под називом: „Innovative model of modelling and predicting migrant flowing European Union: security challenges and risk management“. Поред наведеног, кандидату је прихваћен рад на тему „Creativity as a factor of business performance of managers“ који ће бити објављен у децембарском броју часописа “Organizacija” Fakulteta za organizacijske vede, Univerza v Mariboru, Slovenija.

На основу наведеног, можемо закључити да кандидат Марјан Марјановић поседује дугогодишње искуство на пословима везаним за заштиту критичне инфраструктуре, као и у сектору приватне безбедности на простору Црне Горе. С друге стране, његове библиографске референце указују на континуитет у научном раду не само по питањима критичне инфраструктуре и проблематике приватне безбедности, већ и у областима које су на индиректан начин везане за област докторске дисертације. Објављени радови у релевантним међународним часописима, као и учешће на научним скуповима, недвосмислено указују на способност кандидата да стечена практична искуства претвори у адекватне теоријске поставке и да на тај начин даје допринос постојећем научном фонду, везаном за ангажовање приватног сектора у заштити критичне инфраструктуре.

2. Испоштованост процедура за одбрану дисертације

На основу релевантних чињеница везаних за поштовање дефинисаних одлука и процедуру јавне одбране дисертације утврђено је да су исте испоштоване, и то да је дисертација урађена и ментору, односно комисији достављена након што је протекло

годину дана од добијања сагласности Сената Универзитета. Поред тога, кандидат је од давања сагласности за израду дисертације до њеног завршетка објавио предвиђен број радова у релевантним домаћим и међународним часописима и реализовао планирано истраживање везно за могућност ангажовања приватног сектора безбедности у заштити критичне инфраструктуре Црне Горе.

Дисертација је заједно са комисијским извештајем о оцени била доступна на сајту и библиотеци Факултета 30 дана, почевши од 10.12.2019. године до 10.01.2020. године, а такође је и обавештење о доступности дисертације и извештаја било истакнуто на огласној табли Факултета у трајању од 30 дана.

Из наведеног се закључује да је кандидат испунио прописане стандарде те да дисертација може ући у процедуру давања сагласности за одбрану од ННВ и Сената Универзитета.

3. Предмет и полазишта у истраживању

Предмет истраживања на тему „Теоријски и нормативни оквир заштите критичне инфраструктуре у Црној Гори“ проистекао је из самог назива дисертације. Наиме, савремене друштвене околности и трендови учинили су безбедносну проблематику још сложенијом, првенствено у погледу разноврсности и интензитета појава угрожавања безбедности. Сложеност облика угрожавања безбедности изискује и посебне безбедносне мере у циљу адекватног одговора. Сведоци смо све учесталијих природних катастрофа и акцидената узрокованих деловањем човека, са тешким последицама за људе, имовину и животну средину у целини. С друге стране, уочљив је тренд повећања зависности савременог друштва од расположивости кључних природних и материјалних добара, те несметаног функционисања енергетских, техничких и комуникационих система, инфраструктурних објеката, делатности и служби, које су од посебног значаја за државу и чије би уништење или прекид у раду угрозили националну безбедност, националну економију, виталне друштвене функције, здравље становништва, јавни поредак и заштиту националних интереса. Имајући то у виду, као један од примарних и најважнијих безбедносних изазова савременог доба намеће потреба адекватне и ефикасне заштите критичних инфраструктура.

Синтагма критична инфраструктура је преузета из војне терминологије, а њоме се означавало све што је неопходно за функционисање војног система током војних сукоба када су ресурси усмеравани на чување објеката, система и мрежа, као и за онеспособљавање истих на противничкој страни. Када се ради о цивилном систему критичне инфраструктуре, свака држава посебно дефинише то подручје, што упућује на непостојање јединственог одређења. Наиме, по правилу се на националном нивоу одређују критична подручја, односно сектори по којима је распоређена критична инфраструктура, при чему им се мења хијерархијска позиција према нивоу важности и значају.

На нивоу Европске уније присутно је настојање да се обезбеди адекватан и уједначен ниво сигурности ресурса одабране критичне инфраструктуре, што је у пракси спроводљиво само на основу заједничког европског нормативног оквира за њену заштиту. Фокусирање институција Уније на критичну инфраструктуру држава чланица је

разумљиво због ризика да би уништење или оштећење одређене критичне инфраструктуре у једној земљи чланица могло директно угрозити и друге државе чланице. Сходно стандардима ЕУ, у критичну инфраструктуру спадају производња и пренос електричне енергије, хемијска индустрија и нуклеарна постројења, производња, транспорт и дистрибуција нафте и природног гаса, телекомуникациони системи, изворишта питке воде, производња животних намирница, системи грејања, објекти и службе јавног здравља, системи јавног транспорта, органи државне власти, финансијске и безбедносне установе. У том контексту, а сагласно директиви Европске комисије – EU COM (2006) 786 final, Европска унија је донела Европски програм заштите кључне инфраструктуре, у коме је садржана и Европска листа кључне инфраструктуре (ЕСИ), сачињена на основу претходно достављених предлога земаља чланица. С тим у вези, Унија утврђује такозвану Европску критичну инфраструктуру као ону која се састоји од ресурса, служби, уређаја информационе технологије, сигурности мрежа и инфраструктуре, те безбедносне, економске или социјалне добробити две или више земаља чланица.

Црна Гора као чланица НАТО-а и кандидат за чланство у Европској унији неминовно мора приступити спровођењу системских мера у циљу потпуног регулисања заштите критичне инфраструктуре. Промена друштвено-политичких односа у правцу успостављања тржишне економије, те све присутније приватно власништво у компанијама које управљају критичном инфраструктуром, само су неки од фактора који пресудно утичу на перцепцију промена које су наступиле и у овој области. И поред тога, нема дилеме да је држава и даље најважнији субјект у изградњи и осигурању ефикасног функционисања система критичне инфраструктуре. Држава има и највећи интерес да критична инфраструктура, без обзира на власничку структуру компанија, непрекидно и несметано функционише ради задовољавања виталних потреба заједнице у свим околностима. Због тога држава својим регулаторним мерама, те мерама контроле и сталног надзора, мора да остварује свој утицај у циљу изградње адекватног система заштите критичне инфраструктуре и његовог довођења до потребног нивоа функционисања.

Са аспекта заштите критичне инфраструктуре, за Црну Гору је карактеристично да та област још увек законски није адекватно уређена. Из тога проистиче да је први неоподан корак доношење Закона о заштити критичне инфраструктуре, којим би се успоставио нормативни оквир за дефинисање и идентификацију ресурса у тој области и дефинисале надлежности и одговорност органа и организација, као и надзор у области критичне инфраструктуре. Након доношења Закона, наредни корак био би доношење и усвајање подзаконских аката у циљу обезбеђења практичних решења и критеријума за идентификацију критичне инфраструктуре и сектора критичне инфраструктуре. У процесу нормативног уређења проблематике критичне инфраструктуре Црне Горе, потребно је усклађивање предметног закона са сродним важећим законским прописима. С тим у вези полазну основу могу представљати нормативна решења из области система одбране, будући да су њима обухваћени одређени техничко-технолошки системи од посебног значаја за одбрану, објекти у којима се производе, складиште или чувају предмети или врше услуге за потребе одбране, објекти у којима су смештени државни органи и правна лица од посебног значаја за одбрану земље, као и одређени инфраструктурни објекти.

С друге стране, залагање за изградњу концепта јавно-приватног партнерства у Црној Гори захтева и усклађивање закона и прописа из овог домена у циљу остваривања предуслова за његову практичну примену. Уз остало, актуелне законске одредбе не препознају могућност ангажовања приватних безбедносних компанија у заштити критичне инфраструктуре по моделу јавно-приватног партнерства, што намеће потребу за доградњу законодавства у овом подручју. Такође, потребно је прецизирати и допунити законске одредбе о приватној безбедности (Закон о заштити лица и имовине), како би се експлицитно омогућило ангажовање приватних безбедносних компанија на задацима заштите критичне инфраструктуре. С тим у вези, од посебне је важности дефинисање услова које морају да испуне приватне безбедносне компаније које треба да буду ангажоване на пословима заштите критичне инфраструктуре. Усклађивање законодавног оквира подразумјева и друге важеће законе (Закон о унутрашњим пословима, Закон о заштити и спасавању, Закон о комуналној полицији, Закон о оружју, Закон о учешћу приватног сектора у вршењу јавних услуга и други), као и стратешка документа (Стратегија националне безбедности, Стратегија сајбер безбедности, Стратегија развоја саобраћаја, Стратегија развоја енергетике, Стратегија управљања водама и друге), у смислу да у њима на директан или индиректан начин и у одређеном обиму мора бити обухваћена проблематика критичне инфраструктуре.

Поред тога, у Црној Гори егзистира и читав низ секторских закона у области одбране, тајности података, безбедности хране, просторног планирања, заштите од пожара, заштите животне средине и других подручја, који не помињу децидно термин критична инфраструктура, али третирају поједине сегменте критичне инфраструктуре као полазну основу. То је од посебног значаја за њихово усклађивање са будућим Законом о заштити критичне инфраструктуре, а у циљу потпуног нормативног уређења ове области. У процесу изградње адекватног система заштите критичне инфраструктуре Црне Горе изражена су залагања за примену концепта јавно-приватног партнерства, који своју имплементацију има у појединим развијеним државама. С тим у вези, процењује се да применљив и ефикасан модел јавно-приватног партнерства може представљати адекватну основу успешног функционисања система заштите критичне инфраструктуре у Црној Гори. Сам концепт јавно-приватног партнерства може се различито тумачити, а у безбедносном смислу представља одраз преноса државних функција на приватни сектор у различитим пољима државне активности, укључујући и оне у којима је национална држава раније држала монопол, што је случај управо у заштити критичне инфраструктуре. Уопштено посматрано, у теорији се као главни фактори приватизације безбједности обично наводе смањење јавне потрошње и *outsourcing* услуга приватном сектору, тзв. маркетингизација јавне управе, као и други фактори који су настали као последица завршетка Хладног рата, укључујући смањење броја припадника у војсци, полицији и службама безбједности.

У већини развијених држава света критична инфраструктура је претежно у приватном власништву. У Црној Гори и државама у окружењу то за сада није случај, али се несумњиво може очекивати веће учешће приватног сектора у овој области, с обзиром на глобалне трендове либерализације тржишта. Јавно-приватно партнерство се управо и заснива на примени користи које јавни и приватни сектор могу имати од удруживања средстава и знања, а у циљу испуњења и/или побољшања свеукупне безбедности државе и

остварења потреба друштва у целини. Заједничко удруживање знања, средства и предности оба сектора, усклађивање друштвене и јавне одговорности, ефикасно управљање, те веће финансијске могућности и „предузетнички дух“ који је својствен приватном сектору, могу допринети остваривању квалитетније и ефикасније заштите критичне инфраструктуре. У циљу заједничког деловања у различитим ситуацијама угрожавања критичне инфраструктуре, намеће се и потреба успостављања одговарајућег облика обавезаних заједничких структура (нпр. Центар за координацију и заштиту критичне инфраструктуре). С тим у вези, од посебног је значаја да сваки партнер у потпуности има јасно дефинисану улогу, одговорност и ограничења. То посебно долази до изражаја када се узме у обзир да партнерство између јавног и приватног сектора на пољу обезбјеђења и заштите критичне инфраструктуре сада није довољно развијено и не користи се како би се достигао његов максимални потенцијал.

Ангажовање субјеката приватног сектора безбедности на пословима заштите критичне инфраструктуре спроводи се кроз поступак јавних набавки, због чега је од посебног значаја да субјекти приватног обезбјеђења и заштите поседују потребни ниво компетентности за ову врсту послова. Из тих разлога, при опредељивању за услуге приватних безбедносних компанија основни критеријум не сме бити најнижа понуђена цена, јер овакви пропусти у поступку јавних набавки негативно утичу на квалитет услуга ангажованих субјеката приватног сектора безбедности. То може имати озбиљне последице на стање заштите објеката и ресурса критичне инфраструктуре. Зато је посебно значајно да приватне безбедносне компаније достигну одређене стандарде у погледу нивоа квалитета услуга, обучености кадра и опреме коју поседују као основног предуслова за ангажовање на заштити критичне инфраструктуре.

Имајући у виду изнето, намеће се општи закључак да теме заштите критичне инфраструктуре и јавно-приватног партнерства у Црној Гори и другим земљама са простора Западног Балкана до сада нису систематски научно обрађиване, што овом истраживању даје посебан значај. То се у још већој мери односи на улогу јавно-приватног партнерства у заштити објеката и ресурса критичне инфраструктуре. С обзиром на начелна опредељења Црне Горе за увођење тог модела, уз одсуство адекватне законске регулативе, постоје јасни разлози да се ова област подробније теоријски анализира и осветли.

На основу свега наведеног, можемо закључити да предмет овог истраживања представља теоријски и нормативни оквир заштите критичне инфраструктуре у Црној Гори.

4. Остварени циљеви

Циљеви који су постављени кроз пријаву докторске дисертације, под насловом: „Теоријски и нормативни оквир заштите критичне инфраструктуре у Црној Гори“, остварени су у потпуности, што се може закључити кроз анализу научних и друштвених циљева.

4.1. Научни циљеви

Научни циљ докторске дисертације је везан за истраживање теоријских и нормативних оквира заштите критичне инфраструктуре у Црној Гори и за могућности примене концепта јавно-приватног партнерства у тој области. Резултати истраживања указују на правце којима се треба руководити при успостављању савременог система заштите критичне инфраструктуре у Црној Гори. У најширем смислу, научни циљ истраживања је систематизација научних сазнања из области правних наука али и безбедносног менаџмента у функцији националне безбедности. У складу са дефинисаним предметом истраживања, основни научни циљеви које је истраживањем требало остварити су научна дескрипција, научна класификација и научно објашњење.

Научна дескрипција је првенствено везана за разматрања о јавно-приватном партнерству. С тим у вези, у раду су разматрана питања везана за ангажовање приватног сектора кроз концепт јавно-приватног партнерства у заштити критичне инфраструктуре Црне Горе. Поред тога, научна дескрипција је представљена и кроз историјски приказ развоја јавно-приватног партнерства као и његовог коришћења у заштити критичне инфраструктуре поједних држава.

Научна класификација је вишеструко заступљена у раду, при чему се њен најважнији сегмент односи на класификацију критичне инфраструктуре Црне Горе, кроз разврставање објеката и ресурса према значају и садржају делатности које су од посебне важности за несметано функционисање државе и друштва у целини. Поред тога, научна класификација долази до изражаја и приликом теоријског разматрања концепта јавно-приватног партнерства кроз његове различите облике који се у свету примењују.

Научно објашњење је у истраживању остварено кроз експликацију узрочно-последичне везе између функционисања критичне инфраструктуре и задовољавања потреба друштва у цјелини, при чему су посебно анализирани и објашњени међусобне везе између функционисања критичне инфраструктуре и државе са аспекта савремених форми угрожавања безбедности.

4.2. Друштвени циљеви

Друштвени циљ истраживања се огледа у чињеници да Црна Гора у досадашњем периоду није успоставила адекватан систем заштите критичне инфраструктуре, који би био на трагу решења заступљених у развијеним западним државама. При томе треба узети у обзир и политичку оријентацију ове земље за приступање у чланство Европске уније, самим тим и обавезу усклађивања националног законодавства у процесу приступних преговора, што умногоме одређује и будућу нормативу и праксу у области критичне инфраструктуре. Као и друге државе у окружењу и Црна Гора је суочена са низом најразличитијих претњи које могу угрозити функционисање државе и друштва у целини. Из наведених и других разлога, успостављање институционалног и нормативног оквира у области заштите критичне инфраструктуре је од примарног значаја за функционисање локалних заједница, државе и друштва. Позитивна (као и негативна) искуства појединих земаља, уз потребно прилагођавање условима и специфичностима Црне Горе, значајно би утицала да се отклоне уочени недостаци, што представља више него довољан разлог за

друштвену оправданost предметног истраживања. Поред тога, реално је очекивати да ће резултати овог истраживања имати утицај на проширење истраживачке праксе ради свестранијег и свеобухватнијег сагледавања проблема заштите критичне инфраструктуре у теорији и пракси. Друштвени допринос истраживања може се сагледати и у стварању објективне слике стварности у овој области, али и кроз предлог модела заједничке сарадње јавног и приватног сектора у заштити критичне инфраструктуре Црне Горе. Предметни модел је искључиво у функцији стварања савременог и одрживог система функционисања критичне инфраструктуре који ће у организационом и функционалном смислу обезбедити максималну координираност свих субјеката и остварити ефикасност у превенцији на различите облике угрожавања.

5. Методологија истраживања и хипотезе

У истраживању и анализи на тему „Теоријски и нормативни оквир заштите критичне инфраструктуре у Црној Гори“ примењено је више научних метода, што је сасвим оправдано с обзиром да се ради о сложеној тематици која се само на тај начин може у потпуности истражити. На основу дефинисаног проблема и предмета рада, недвосмислено се наметнуо мултиметодски приступ истраживања који је захтевао комплементарну анализу доступних извора података. Предметно истраживање је по свом карактеру представљало комбинацију теоријско-емпиријског поступка. С тим у вези, у истраживању су примењене методе анализа садржаја, историјска метода, компаративна метода, статистичка метода и метода испитивања.

5.1. Коришћене научне методе

У поступку израде предметне докторске дисертације коришћене су следеће методе:

- *историјска метода* била је потребна ради добијања „историјске позадине“ истраживаног проблема и како би се на основу проучаваних искустава у прошлости пронашла перспектива будућих решења. Ова метода је посебно коришћена приликом истраживања историјата заштите критичне инфраструктуре, јавно-приватног партнерства, промена у обиму и садржају критичне инфраструктуре, као и кроз ретроспективу ангажовања приватног сектора безбедности у заштити критичне инфраструктуре. Примена ове методе била је посебно изражена у трећем поглављу дисертације.
- *метода анализе садржаја* била је посебно примењена приликом проучавања домаће и стране литературе и истраживачких искустава, као и нормативно-правних аката, доступних службених докумената, извештаја и анализа. У овом методу анализе садржаја посебно су биле заступљене правно-догматска и нормативна метода у циљу научне обраде нормативних садржаја. Употребом ове методе анализирани су домаћи и, упоредно, међународни позитивноправни прописи којима се уређују питања критичне инфраструктуре, јавно-приватног партнерства и друге сродне области. С тим у вези, посебно су анализирана нормативна акта која се односе како на национално, тако и на инострана законодавства у којима је концепт јавно-приватног партнерства развијен, попут САД, Велике Британије и неких

других држава, као и релевантни прописи о критичној инфраструктури на нивоу Европске уније, чијем чланству Црна Гора тежи. Примена ове методе била је присутна кроз целокупни садржај докторске дисертације

- *компаративна метода* је омогућила упоредну анализу постојећег стања критичне инфраструктуре, као и примене концепта јавно-приватног партнерства у њеној заштити. Поред тога, употреба ове методе је омогућила извођење поређења постојећег модела са жељеним решењима која позитивно утичу на целокупан аспект заштите критичне инфраструктуре. Применом компаративне методе у овој дисертацији идентификоване су разлике и сличности које се односе на одређења најважнијих појмова, примену концепта јавно-приватног партнерства, начине заштите критичне инфраструктуре и слично. Употреба ове методе посебно је дошла до изражаја у другом и трећем делу дисертације.
- *статистичка метода* је коришћена у поступку прикупљања, класификације и статистичке обраде добијених резултата. Статистичка метода је посебно примењивана у обради одређених чинилаца критичне инфраструктуре, као што су економски, демографски, енергетски фактори и слично. Коришћење ове методе посебно је дошло до изражаја у петом делу дисертације
- *метода испитивања* коришћена је за реализацију емпиријског истраживања, уз примену анкетног упитника. Анкетирање је омогућило да се сазнају битне чињенице које се односе на могућност ангажовања приватног сектора у заштити критичне инфраструктуре, као и на актуелно стање у овој области. Анкетирање је спроведено у циљу прикупљања података, а према унапред припремљеним питањима, која су формулисана за ово истраживање. Предметним анкетирањем обухваћена су лица из струке, руководиоци и друга одговорна лица који су у непосредном односу са критичном инфраструктуром Црне Горе, и то из: Сектора за ванредне ситуације МУП ЦГ, ЈП Електропривреде Црне Горе, ЈП Црногорског електропреносног система, АД Поште Црне Горе, Луке Бар и Котор, ХЕ Перућице, Пиве, ТЕ Пљевља, приватних безбедносних компанија у Црној Гори и других правних лица.

5.2. Хипотезе

Истраживање на тему „Теоријски и нормативни оквир заштите критичне инфраструктуре у Црној Гори“ пошло је од следећег хипотетичког оквира:

Генерална хипотеза

Увођење концепта јавно приватног партнерства у заштити критичне инфраструктуре Црне Горе подразумева прилагођавање постојеће законске регулативе.

Спроведено теоријско и емпиријско истраживање је потврдило генералну хипотезу и показало да актуелне одредбе националног законодавства нису у довољној мери усклађене са стањем и потребама у овој области. О потврђености хипотезе сведочи и то

што су се у току израде овог рада у процедури усвајања у Црној Гори нашли Закон о јавно-приватном партнерству и Закон о критичној инфраструктури, који је поново враћен на дораду. Поред ових закона, неопходно је прилагодити и закон који се односи на приватни сектор безбедности. То је и кључни закон који треба да препозна анагажовање приватног сектора у заштити критичне инфраструктуре у Црној Гори, која као и државе у окружењу нема дугу традицију функционисања приватног сектора безбедности.

Прва посебна хипотеза

У Црној Гори област критичне инфраструктуре није законом уређена.

На основу обављеног истраживања потврђена је прва посебна хипотеза, будући да је у периоду израде овог рада у Црној Гори био актуелан само Нацрт Закона о критичној инфраструктури, који је садржавао одређење да се приступи новом концепту заштите критичне инфраструктуре, различитом од постојећег који се везује за обавезно штићене објекте. Наиме, затечени концепт заштите је првенствено био поседица доминације војног фактора у подручју националне безбедности што је условило да се подручје критичне инфраструктуре преваходно посматра из угла војних припрема за одбрану земље. Истраживање је показало и да су на измену тог приступа утицали и увођење секуритизације у теорију безбедности као и чињеница да безбедност и одбрану државе не чине само оружане снаге већ и други сектори. Нови концепт заштите критичне инфраструктуре је и одраз потребе усклађивања националног законодавства у овој области у процесу прикључења Црне Горе Европској унији. Истраживање је показало и да предметни Нацрт садржи одређене недостатке, који се првенствено односе на неувођење сталног националног органа задуженог за послове заштите критичне инфраструктуре, који би координирао свим пословима успостављања новог система критичне инфраструктуре.

И резултати спроведеног емпиријског истраживања су показали да већина испитаника заступа став о нужности доношења посебног закона којим би се уредила област заштите критичне инфраструктуре. Уз то, значајан проценат испитаника сматра да је актуелна регулатива само делимично усклађена са савременим облицима угрожавања.

Друга посебна хипотеза

Актуелни законски оквир није адекватан моделу јавно-приватног партнерства у заштити критичне инфраструктуре за којим Црна Гора тежи.

Спроведено истраживање је потврдило и другу посебну хипотезу. С тим у вези, истраживање је указало и на историјско наслеђе у коме је јавни сектор Црне Горе у дугом периоду имао доминантан утицај у многим сферама друштвеног живота, да би тек са процесима трансформације државе и друштва створиле могућности да приватни сектор добије значајнији простор за деловање. Потврдило се да досадашње законодавство Црне Горе није у довољној мери препознало могућност укључивања приватног сектора безбедности у заштиту критичне инфраструктуре. Уз то, резултати спроведеног емпиријског истраживања су показали да законодавни оквир тек делимично може да задовољи потребе јавно-приватног партнерства у Црној Гори, при чему се значајна већина испитаника заложила за доношење посебног закона о јавно-приватном партнерству.

Према резултатима истраживања, приватни сектор безбедности би требало да има већу улогу у заштити критичне инфраструктуре, с обзиром да је релативно већински став испитаника да тај сектор поседује потребне капацитете за обављање тих послова. И поред резултата истраживања који указују на опредељење за веће учешће приватног сектора у заштити критичне инфраструктуре, ограничавајући чинилац је у томе што Црна Гора нема законски оквир који би подржао имплементацију концепта јавно-приватног партнерства у тој области.

Трећа посебна хипотеза

Модел учешћа јавно-приватног партнерства у заштити критичне инфраструктуре подразумијева и имплементацију добре праксе каква постоји у појединим развијем државама.

На основу обављеног теоријског истраживања потврђена је и трећа посебна хипотеза. С обзиром да Црна Гора нема традицију примене концепта јавно-приватног партнерства, посебан значај је имала спроведена анализа досадашњих искустава других држава. С тим у вези, треба напоменути да поједине државе као што су САД и Велика Британија имају вишевековну традицију у овој области. Нарочито су значајна искуства ових земаља у последњим деценијама, а посебно након терористичког напада у САД 2001. године, који се сматра кључним догађајем на плану појачаног који ангажовања приватног сектора у заштити критичне инфраструктуре. Истраживање је указало и да је пример наведених држава посебно значајан у сегменту који се односи на размену информација, као и на стварање поверења и партнерских односа између јавног и приватног сектора. Наиме, у овим државама а нарочито у САД-у приватни сектор је незаменљив у обезбеђењу критичне инфраструктуре, при чему су партнерски односи и поверење између јавног и приватног сектора безбедности стварани поступно и кроз дугогодишњу праксу. С друге стране, резултати истраживања су показали да европске државе концепт јавно-приватног партнерства развијају складу са препорукама ЕУ, уз уважавање националних специфичности. Такође, истраживање је показало да су од великог значаја компаративна искуства држава која указују на уочене пропусте и слабости у примени овог концепта, што се посебно односи на процес реализације јавних набавки.

6. Кратак опис и садржај докторске дисертације

Докторска дисертација под насловом „Теоријски и нормативни оквир заштите критичне инфраструктуре у Црној Гори“, састоји се, од шест тематских области (поглавља), и то:

Уводни део

I Теоријско-методолошки оквир истраживања

II Критична инфраструктура

III Јавно-приватно партнерство

IV Јавно-приватно партнерство у заштити критичне инфраструктуре

V Емпиријско истраживање

VI Модел јавно-приватног партнерства у заштити критичне инфраструктуре Црне Горе

Закључна разматрања

Литература

Дисертација је написана на 248 страна, прореда 1,15, фонта Times New Roman, са 536 цитираних фуснота, и одабраном литературом која је дата на крају рада од 300 наслова.

У првом поглављу дати су увод, предмет и полазишта у истраживању, остварени циљеви, методологија истраживања и хипотезе и концептуални приступ проблему истраживања.

Друго поглавље под називом „Критична инфраструктура“ обрађено је на 51 стране и у њему су садржана општа разматрања везана за критичну инфраструктуру, као што су појмовна одређења, класификација критичне инфраструктуре, њен значај за функционисање друштва и државе у целини, као и анализа облика угрожавања критичне инфраструктуре. Посебан део овог поглавља обухвата нормативни и институционални оквир заштите критичне инфраструктуре у Црној Гори, као и нормативну уређеност те области на нивоу Европске уније. Поред наведеног, посебно су разматрана заштита критичне инфраструктуре у појединим европским државама као што су Холандија, Словенија и Словачка, које имају одређене опште сличности са Црном Гором.

У трећем поглављу рада под називом „Јавно-приватно партнерство“, на 43 страна су обрађена питања везана за јавно-приватно партнерство. У овом делу рада дата су основна разматрања о јавно-приватном партнерству, укључујући појмовно одређење, еволуцију настанка и развоја овог концепта у САД и Великој Британији, те опште карактеристике концепта јавно-приватног партнерства. Предметни концепт је разматран са аспекта законодавства на нивоу Европске уније, а посебно из угла националног законодавства Црне Горе. Поред тога, у овом делу су анализирани организационе структуре, основни принципи јавно-приватног партнерства, као и примена тог концепта на националном нивоу у Белгији, Данској и Аустрији. У циљу обејективног сагледавања распрострањености концепта јавно-приватног партнерства представљен је и квантитативни приказ на нивоу Европске уније.

Четврто поглавље под називом „Јавно-приватно партнерство у заштити критичне инфраструктуре“, на 69 стране се бави разматрањима везаним за ангажовање приватног сектора безбедности у заштити критичне инфраструктуре. Поред анализе најважнијих функција приватног сектора у заштити критичне инфраструктуре, дати су и позитивни примери ангажовања приватног сектора у САД и Великој Британији, као водећим државама у овој области. У овом делу рада посебно је анализиран концепт јавно-приватног партнерства у заштити критичне инфраструктуре на простору Европске уније. Поред наведеног, анализирани су примери праксе у појединим државама.

Пето поглавље на 33 страница обухвата анализу резултата спроведеног емпиријског истраживања. Поред чињеница везаних за узорак истраживања, кандидат је анализирао добијене резултате на основу обрађених података из упитника.

Шесто поглавље под називом „Модел јавно-приватног партнерства у заштити критичне инфраструктуре Црне Горе“у коме је кандидат на 19 страна представио теоријски и нормативни оквир заштите критичне инфраструктуре Црне Горе. Посебна вредност овог дела рада је предложено и законско и нормативно решење имплементације концепта јавно-приватног партнерства у заштити критичне инфраструктуре на територији Црне Горе. С тим у вези, предложена су конкретна нормативна решења у најважнијим законским актима који су од значаја за имплементацију концепта јавно-приватног

партнерства у заштити критичне инфраструктуре. Поред тога, овај део рада обухвата и предлог списка објеката, институција, система и мрежа који треба да чине критичну инфраструктуру Црне Горе.

Последње поглавље рада садржи закључна разматрања која су у непосредном односу са хипотетичким оквиром истраживања. У овом делу рада анализирани су хипотезе које су одређене на почетку истраживања. То је резултирало њиховом потврдом на основу теоријских разматрања и спроведеног емпириског истраживања.

7. Остварени научни допринос докторске дисертације

Предметно истраживање понудило је нове научне информације које могу имати своју примену у различитим научним областима, везано за недовољно обрађену тематику као што је јавно-приватно партнерство у заштити критичне инфраструктуре. Научни допринос дисертације се огледа и у чињеници да је у Црној Гори, Републици Србији и другим земљама западног Балкана до сада било веома мало научних радова који се на систематичнији начин баве питањима безбедности критичне инфраструктуре. Поред тога, проблематика јавно-приватног партнерства и примена овог концепта и модела у заштити критичне инфраструктуре није у довољној мери истражена, нити теоријски продубљена.

Поред тога, научни допринос истраживања огледа се и у могућности примене концепта јавно-приватног партнерства у заштити објеката, институција, система и мрежа од значаја за укупну безбедност и задовољавање виталних интереса друштвене заједнице.

Научни допринос истраживања је везан и за чињеницу да у теорији и даље нема потпуно усаглашене дефиниције појма и концепта критичне инфраструктуре и њене заштите, при чему се тим питањима у већој мери од научних радова баве документи различитих институција на националном, регионалном и међународном нивоу. Поред тога, истраживања која се тичу јавно-приватног партнерства тек у новије време прелазе оквири земаља у којима је тај концепт настао и где је развијен, пре свега Велике Британије и САД. Остваривањем теоријског и емпиријског истраживања у раду направљен је помак у промишљању и стварању корпуса теоријског сазнања о критичној инфраструктури и њеној заштити кроз примену модела јавно приватног партнерства.

Научни допринос дисертације је, између осталог, везан за појмовно одређивање, класификацију и систематизацију постојећих научних сазнања која се односе на критичну инфраструктуру, њену улогу и значај за остваривање виталних друштвених потреба и функционисање друштва и државе у целини, изворе и облике угрожавања ресурса те инфраструктуре, појмовно одређење концепта и основних принципа јавно-приватног партнерства, те на модел јавно-приватног партнерства у заштити критичне инфраструктуре.

8. Литература која је коришћена у изради докторске дисертације

Кандидат је уз урађену докторску дисертацију под насловом: „Теоријски и нормативни оквир заштите критичне инфраструктуре у Црној Гори” приложио референтну страну и домаћу литературу, која је коришћена током израде докторске дисертације у виду 300 наслова, при чему странијој литератури припада преко 90% наслова. Поред тога кандидат је у изради користио и референтне научне часописе у овој области,

као и саопштења званичних органа и организација, законодавни оквир, националне политике и стратегије у различитим областима друштвеног живота. Списак коришћене литературе је дат на крају саме дисертације, а због обимности овде се изоставља, како не би оптерећивао сам Извештај о оцени докторске дисертације.

Саставни део извештаја Комисије је и извештај о провери аутентичности предметног рада којим је установљен 1 % поклапања услед неизбежног понављања у представљању резултата истраживања.

Закључак

На основу свега претходно изложеног, а имајући у виду предмет и циљеве истраживања, актуелност и значај теме, теоријско-методолошке и хипотетичке оквире истраживања, оквирни садржај, те евидентан теоријско научни и друштвени допринос докторске дисертације, Комисија даје позитивну оцену урађене докторске дисертације и оцењује да је кандидат кроз објављене научне и стручне радове, као и пројекте, те током израде ове дисертације овладао методологијама и техникама истраживања и научног и логичког закључивања.

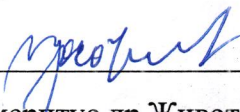
Имајући у виду наведено, Комисија са задовољством:

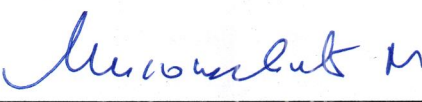
Предлаже:

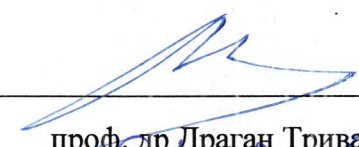
Да Наставно-научно веће Факултета за пословне студије и право прихвати, а Сенат Универзитета „Унион - Никола Тесла” из Београда да сагласност на позитивну оцену урађене докторске дисертације кандидата МА Марјана Марјановића, под насловом: „Теоријски и нормативни оквир заштите критичне инфраструктуре у Црној Гори” и да одобри јавну одбрану пред истоименом Комисијом.

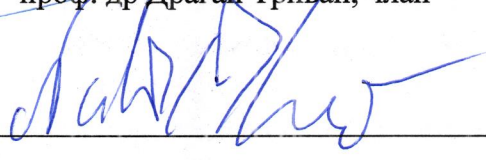
У Београду, децембар 2019. године

Комисија:

1.
проф. емеритус др Живота Радосављевић, председник

2.
проф. др Милан Милошевић, ментор

3.
проф. др Драган Триван, члан

4.
проф. др Неџад Корајлић, члан